

Deze website maakt gebruik van cookies (meer informatie). Als u deze site blijft gebruiken, gaan wij er vanuit dat u hiermee akkoord gaat.

Akkoord

Verandering van partijhoedanigheid

VAST 2020 / N-0041
Hoge Raad
3 april 2020, 19/00250

mr. Streefkerk, mr. Du Perron, mr. Sieburgh, mr. Wattendorff, mr. Lock

A-G De Bock

BW artikel 3:305a; Rv artikel 130 en 236

Rechtsvraag

Kan een stichting die aanvankelijk optreedt in hoedanigheid van vertegenwoordiger van slachtoffers, gedurende de procedure door middel van eisenwijziging optreden in hoedanigheid van een claimstichting als in artikel 3:305a BW?

In het kort

Een door Trafigura gecharterd zeeschip stort chemisch afval in een haven van Ivoorkust. Een stichting stelt als vertegenwoordiger van Ivoriaanse slachtoffers van de lozing bij de Nederlandse rechter een vordering in tegen Trafigura. Vervolgens wijzigt de stichting haar eis en stelt zij eveneens op te treden als claimstichting ingevolge artikel 3:305a (oud) BW.

De Hoge Raad oordeelt dat sprake is van een wijziging van partijhoedanigheid waarin de stichting in het geding optreedt. Uitgangspunt is dat een partij niet in de loop van de procedure in een andere hoedanigheid kan gaan optreden dan die waarin zij haar vordering bij aanvang van de procedure heeft ingesteld. Volgens de Hoge Raad is in deze zaak voor toepassing van het voormelde uitgangspunt geen plaats omdat (i) de eisenwijziging in een zeer vroeg stadium in de procedure plaatsvond, namelijk nog voordat Trafigura haar conclusie van antwoord indiende en voordat een (regie)zitting was gehouden; (ii) Trafigura rekening hield met de mogelijkheid dat de stichting ook in hoedanigheid handelde van claimstichting in de zin van artikel 3:305a (oud) BW en (iii) aangenomen moet worden – nu het hof dat in het midden heeft gelaten – dat Trafigura door de wijziging van partijhoedanigheid van de stichting niet in haar processuele belangen wordt geschaad.

Trafigura Beheer B.V. tegen Stichting Union des Victimes de Déchets Toxiques D'Abidjan et Banlieues

In gelijke zin

Conclusie A-G De Bock ([ECLI:NL:PHR:2019:1274](https://www.eclif.nl/PHR:2019:1274)) gevolgd

Tip voor de praktijk

Het verdient aanbeveling dat claimvehikels goed inventariseren wat zij willen bereiken en welke hoedanigheid daarvoor toereikend is. Daarbij is het raadzaam vanaf het begin van de procedure duidelijk te maken in welke hoedanigheid wordt opgetreden en die hoedanigheid daarna niet te veranderen. Hoewel in dit arrest de Hoge Raad de verandering van partijhoedanigheid gedurende de procedure geoorloofd acht wegens bijzondere omstandigheden, bevestigt hij dat een dergelijke verandering in beginsel niet is toegestaan.

Noot

1. *Inleiding.* Voor procespartijen is het van belang te weten wie de wederpartij is en in welke hoedanigheid de wederpartij optreedt. Dat helpt een partij bijvoorbeeld vast te stellen of een niet-ontvankelijkheidsverweer moet worden gevoerd, tegen wie een eis in reconventie kan worden ingesteld, tussen welke partijen de uitspraak gezag van gewijsde zal krijgen,¹ of tegen welke partij een uitspraak geëxecuteerd kan worden.²

2. In dit arrest laat de Hoge Raad zich uit over 'verandering van partijhoedanigheid'. Dit wordt ook wel het 'wisselen van pet' of 'van kleur verschieten' genoemd. Hierbij kan gedacht worden aan procedures waarin aanvankelijk door een procespartij in naam van volmachtgevers wordt gehandeld (onmiddellijke vertegenwoordiging) en die procespartij de procedure later in eigen naam voor rekening van lastgevers (middellijke vertegenwoordiging) voert (of omgekeerd), curatoren die eerst q.q. en later pro se optreden, of deelgenoten die in hoger beroep een vordering instellen voor de gemeenschap terwijl zij in eerste aanleg nog uitsluitend een vordering van zichzelf instelden.³

3. De centrale vraag in dit arrest is of een stichting die aanvankelijk optreedt in hoedanigheid van vertegenwoordiger van slachtoffers, gedurende de procedure door middel van eiswijziging kan optreden in hoedanigheid van een claimstichting als in artikel 305a BW. Volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad is het uitgangspunt dat een verandering van partijhoedanigheid niet is toegestaan.⁴ Niettemin oordeelt de Hoge Raad dat voor toepassing van dit uitgangspunt in deze zaak geen plaats is, nu sprake is van bijzondere omstandigheden.⁵ Na een beknopte weergave van de feiten en het procesverloop (punt 4-5), komt de beoordeling door de Hoge Raad aan bod (punt 6-7). In punt 8 wordt afgesloten met enkele opmerkingen.

4. *Feiten en procesverloop.* Een door Trafigura gecharterd zeeschip stort in 2006 chemisch afval in een haven van Abidjan (Ivoorkust). Trafigura wordt in 2016 gedagvaard door een stichting (rechtspersoon naar Nederlands recht) die slachtoffers van de lozing vertegenwoordigt. De stichting vordert een verklaring voor recht dat Trafigura aansprakelijk is jegens de slachtoffers en vordert eveneens een schadevergoeding van € 277.342.500. Zij brengt de dagvaarding op eigen naam uit, maar stelt daarin tegelijkertijd op te treden krachtens volmacht van de slachtoffers. De advocaat van Trafigura verzoekt de rechtbank bij brief om een regiezitting, mede in het verband met te voeren preliminaire ontvankelijkheidsverweren. In die brief stelt Trafigura onder andere dat de stichting een vordering namens gelijksoortige belangen van andere personen ex artikel 3:305a (oud) BW instelt en dat de stichting op grond van lid 3 van voornoemd artikel (toen nog)⁶ geen schadevergoeding kan vorderen. Nog voordat Trafigura voor antwoord concludeerde en voordat een (regie)zitting was gehouden, wijzigt de stichting haar eis. Zij stelt in het vervolg primair op te treden als claimstichting ingevolge artikel 3:305a (oud) BW en vordert een verklaring voor recht dat Trafigura onrechtmatig heeft gehandeld jegens de slachtoffers. Subsidiar stelt zij ter zake van de

(nader bij staat op te maken) schadevorderingen van de slachtoffers op te treden als gevolmachtigde en/of lasthebber, althans zaakwaarnemer.

5. De rechtbank oordeelt onder andere dat Trafigura niet in haar belangen wordt geschaad door de – volgens de rechtbank toegestaan – hoedanigheidswissel van de stichting. Niettemin verklaart de rechtbank de stichting niet-ontvankelijk omdat de belangen van de slachtoffers onvoldoende zijn gewaarborgd als in artikel 3:305a lid 2 (oud) BW en oordeelt dat de subsidiaire schadevorderingen neerkomen op een verkapte collectieve actie. In hoger beroep laat de stichting haar subsidiaire vordering vallen. Het hof verklaart de stichting niet-ontvankelijk omdat de stichting met de eiswijziging haar partijhoedanigheid ontoelaatbaar zou hebben gewijzigd van vertegenwoordiger van de slachtoffers naar claimstichting op grond van artikel 3:305a (oud) BW.⁷ Of Trafigura in haar belangen wordt geschaad door deze partijwijziging is volgens het hof geen factor die wordt meegewogen. In cassatie komt de stichting op tegen deze oordelen van het hof.

6. *De beoordeling door de Hoge Raad.* De Hoge Raad oordeelt in r.o. 3.2 dat de eiswijziging door de stichting een wijziging van partijhoedanigheid impliceert, ook sinds de inwerkingtreding van de Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie (WAMCA) per 1 januari 2020.⁸ De Hoge Raad verwijst daartoe naar onderdeel 4.10-4.16 van de conclusie van A-G De Bock, waarin zij onder andere concludeert dat een 305a-rechtspersoon niet als procesvertegenwoordiger van belanghebbenden in rechte optreedt, maar voor zichzelf als zelfstandig (formele en materiële) procespartij. Dit verandert volgens A-G De Bock niet door de WAMCA, omdat het uitgangspunt dan nog steeds is dat de belanghebbenden geen partij zijn bij de procedure tussen een 305a-rechtspersoon en een aangesproken partij.⁹ In dat licht gaat de Hoge Raad mee met het oordeel van het hof – ervan uitgaande dat de stichting de inleidende dagvaarding uitsluitend als vertegenwoordiger van de slachtoffers uitbracht, en na de eiswijziging optrad als stichting ingevolge artikel 3:305a (oud) BW – dat sprake was van een wijziging van partijhoedanigheid.

7. De Hoge Raad herhaalt in r.o. 3.3 het uitgangspunt uit zijn eerdere jurisprudentie dat wijziging van partijhoedanigheid in beginsel niet is toegestaan. Dit vloeit voort uit de eisen van een goede procesorde, aldus de Hoge Raad. Volgens de Hoge Raad is in dit geval echter voor toepassing van dat uitgangspunt geen plaats omdat (i) de eiswijziging in een zeer vroeg stadium in de procedure plaatsvond, namelijk nog voordat Trafigura haar conclusie van antwoord indiende en een (regie)zitting was gehouden; (ii) Trafigura blijkens de brief van haar advocaat rekening hield met de mogelijkheid dat de stichting ook in hoedanigheid handelde van claimstichting als in artikel 3:305a (oud) BW en (iii) aangenomen moet worden – nu het hof dat in het midden heeft gelaten – dat Trafigura door de wijziging van partijhoedanigheid van de stichting niet in haar processuele belangen wordt geschaad. De Hoge Raad vernietigt en verwijst terug naar het hof, die opnieuw moet beoordelen of de stichting aan de strenge ontvankelijkheidsvereisten van een 305a-rechtspersoon voldoet.

8. *Afsluitende opmerkingen.* In dit arrest acht de Hoge Raad de wijziging van partijhoedanigheid door middel van een eiswijziging door de stichting geoorloofd in het licht van bijzondere omstandigheden. In tegenstelling tot het hof vindt de Hoge Raad het wel relevant of Trafigura in haar belangen wordt geschaad doordat de stichting van pet wisselde. In dit kader is mijns inziens relevant dat de rechten en verplichtingen die onderwerp van het geschil vormen hetzelfde bleven na de wijziging in partijhoedanigheid.¹⁰ Oftewel: het materiële geding veranderde in de kern niet.¹¹ Trafigura werd ook daarom niet in haar belangen geschaad.¹²

Noten

¹ En in het verlengde daarvan of er eventueel andere partijen in het geding moeten worden betrokken (art. 118 Rv).

² Ook helpt dat bijvoorbeeld vast te stellen of er reeds een geding aanhangig is tussen partijen (litispendingie) en welke partij een eventuele dwangsom heeft verbeurd.

³ HR 21 oktober 1983, [ECLI:NL:HR:1983:AG4665](#), NJ 1984, 254, m.nt. J.M.M. Maeijer (*Zomerdijk/CWG*); HR 21 november 2003, [ECLI:NL:HR:2003:AJ0498](#), NJ 2004, 130 (*Hermans/Fortis Bank*); HR 15 januari 2010, [ECLI:NL:HR:2010:BK0874](#) (*Van de Wouw/Gemeente Tilburg*); HR 29 juni 2012, [ECLI:NL:HR:2012:BU5630](#), NJ 2012, 424 (*Yukos Oil*). Zie over verandering van partijhoedanigheid ook uitgebreid D.L. Barbiers en C.J.M. Klaassen, 'Wie is u?' Deformalisering versus zekerheid: enkele gedachten over de wijziging van partijhoedanigheid tijdens de procedure', *TCR* 2020/3.

⁴ HR 2 april 1993, [ECLI:NL:HR:1993:ZC0919](#), NJ 1993, 573, m.nt. D.W.F. Verkade (*NVPI/Snelleman*), r.o. 4.3; HR 12 maart 2004, [ECLI:NL:HR:2004:AN8483](#), NJ 2009, 549, m.nt. P.B. Hugenholtz (*XS4ALL*), r.o. 3.13 en HR 29 juni 2012, [ECLI:NL:HR:2012:BU5630](#), NJ 2012, 424 (*Yukos Oil*), r.o. 4.1.1.

⁵ De situatie waarin een eiser in eigen naam een vordering instelt en deze eiser op enig moment in de procedure stelt dat hij die vordering (al vanaf het begin dan wel vanaf een later tijdstip, bijvoorbeeld door cessie aan een derde) in eigen naam als lasthebber geldend maakt, is volgens de Hoge Raad wél geoorloofd (HR 26 februari 2010, [ECLI:NL:HR:2010:BK4995](#), NJ 2011, 474, m.nt. H.J. Snijders (*Van Kessel/Nationale Nederlanden II*), r.o. 4.4.2 en HR 16 november 2018, [ECLI:NL:HR:2018:2112](#), NJ 2018, 450, «JBPr» 2019/14, m.nt. F.J. Werners (*X/Euretco*), r.o. 5.2.3). De vraag is echter of in die gevallen wel sprake is van een zuivere verandering van partijhoedanigheid nu de procespartij in eigen naam bleef procederen, zie in dit verband ook D.L. Barbiers en C.J.M. Klaassen, 'Wie is u?' Deformalisering versus zekerheid: enkele gedachten over de wijziging van partijhoedanigheid tijdens de procedure', *TCR* 2020/3, p. 73-74.

⁶ Sinds 1 januari 2020 is het mogelijk dat 305a-rechtspersonen een collectieve schadevergoedingsvordering instellen voor gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden op of na 15 november 2016 (zie voetnoot 8).

⁷ Het hof benadrukt dat de vraag in welke hoedanigheid een eisende partij optreedt, uitleg vergt van het exploit waarmee de desbetreffende instantie wordt ingeleid (HR 22 oktober 2004, [ECLI:NL:HR:2004:AP1435](#), NJ 2006, 202, m.nt. H.J. Snijders (*X/ABN AMRO*)).

⁸ Vanaf 1 januari 2020 is de WAMCA in werking getreden. De WAMCA is van toepassing op collectieve acties ingesteld op of na 1 januari 2020. Met de wet is onder andere art. 3:305a BW gewijzigd zodat het mogelijk is schadevergoeding collectief te vorderen voor gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden op of na 15 november 2016. Ook zijn de ontvankelijkheidseisen van belangenorganisaties aangescherpt. Zie voor een beschouwing van dit arrest in het kader van collectieve acties onder de WAMCA de annotatie van T.C.M. Arons: HR 3 april 2020, [ECLI:NL:HR:2020:587](#), «JOR» 2020/136. Zie over de WAMCA verder B. Bosch, V. IJzerman en J. Leedekerken, 'WAMCA in actie: hoe zal dat er uit zien? Enkele praktische overwegingen', [VAST 2020 / P-0008](#).

⁹ De nieuwe regeling uit de WAMCA met betrekking tot finaliteit van een collectieve actie, houdt in dat een uitspraak in een collectieve procedure tussen een 305a-rechtspersoon en de aangesproken partij in beginsel bindend is voor alle personen die onderdeel uitmaken van de groep gedupeerden,

voor wie de 305a-rechtspersoon in rechte opkomt. Belanghebbenden die niet gebonden willen worden aan de uitspraak, dienen gebruik te maken van de (vóór de rechterlijke uitspraak gelegen) *opt out*-mogelijkheid van art. 1018f Rv. Dit betekent echter niet dat de belanghebbenden die niet van de *opt out*-mogelijkheid gebruikmaken wél zouden moeten worden aangemerkt als materiële procespartij, aldus A-G De Bock.

¹⁰ De situatie waarin de stichting gedurende de procedure gesteld zou hebben ook namens andere gevolmachtigde slachtoffers op te treden die niet bij de stichting waren aangesloten, was waarschijnlijk ongeoorloofd geweest gezien de rechtsregels uit het arrest NVPI/Snelleman (HR 2 april 1993, [ECLI:NL:HR:1993:ZC0919](#), NJ 1993, 573, m.nt. D.W.F. Verkade (NVPI/Snelleman), r.o. 4.3). De Hoge Raad oordeelde in dat arrest namelijk dat *'een eisende partij die niet reeds bij dagvaarding heeft gesteld (mede) op te treden als gevolmachtigde van een met name genoemde volmachtgever, niet hangende de procedure alsnog kan aannemen door op de voet van art. 134 Rv haar eis te veranderen. Dit oordeel is juist, nu in het onderhavige geval de volmachtgevers niet behoorden tot de groep van niet met name genoemde belanghebbenden – de leden van de vereniging – te wier behoefte de vordering is ingesteld'*. Zie ook HR 2 december 1994, [ECLI:NL:HR:1994:ZC1562](#), NJ 1996, 246, m.nt. D.W.F. Verkade (Coopag/ABN AMRO).

¹¹ Zie ook mijn annotatie bij HR 16 november 2018, [ECLI:NL:HR:2018:2112](#), NJ 2018, 450, «JBPr» 2019/14 (X/Euretco) onder 7, met verwijzing naar J.W.A. Biemans, *Rechtsgevolgen van de stille cessie* (diss. Nijmegen), in: Serie Onderneming en Recht deel 65, Deventer: Kluwer 2011, p. 131.

¹² Het is ook niet zo dat de ontvankelijkheidstoets van de stichting lichter wordt door de verandering van partijhoedanigheid. Integendeel, de stichting moet hierdoor voldoen aan de zware ontvankelijkheidsvereisten van art. 3:305a BW.

Keywords

Burgerlijke rechtsvordering
Claimstichting
Eiswijziging
Goede procesorde
Partijhoedanigheid

Vindplaatsen

[ECLI:NL:HR:2020:587](#)

Auteur(s)

Floris-Jan Werners

Advocaat bij Van Doorne

[LinkedIn](#)